

„Elkeseredésében mi telhetett tőle,
nagyot ütött haragjában a harangozó fejére...”²

A harangozói állás kálváriája
Csongrád–Külvárosban a XIX. század végén

1888. október 23-án, reggel negyed kilenckor, a csongrádi Nagyboldogasszony-templom sekrestyéjében egyik percről a másikra tört meg egy közel másfélszáz esztendő hagyomány. Egy balszerencsés összeszólalkozást követően Hegyi Antal plébános elvette a templom kulcsait Keviczky György harangozótól, melyet még a templom építése idején kapott a kezébe annak dédöregapja. Az állás mindaddig háborítatlanul szállt atyáról fiúra, így érthető, hogy a harangozó nem nyugodott bele a váratlan hivatalvesztésbe. A röpiratok, a váci püspökhöz írt panaszlevelek és az elkeseredett hangú újságcikkek azonban nem vezettek eredményre, és a csongrádi harangozói állás 1889 tavaszán végül meghirdetésre került. A „harangozó kérdés” azonban még két évtizeden keresztül nem lelt nyugvópontra. A konfliktusok okait, az egyházzszolgák és a plébános sajátos viszonyának kérdését egyházi és világi levéltári források, korabeli újságcikkek és magánlevelek nyomán kíséreljük meg körvonalazni.

A Keviczky-éra alkonya

Bizonyos, hogy mióta Csongrádnak harangjai, azóta harangozó-sekrestyései is voltak, és a funkciók szétválására sosem került sor.³ 1769 után két harangozó-sekrestyést (campanista) és két egyházfit (aeditus) találunk Csongrádon; külön a belsővárosi Szent Rókus-templomban – melynek kegyura a település,⁴ és külön a külsővárosi Nagyboldogasszony templomban, melynek kegyura a gróf Károlyi család volt.⁵ A továbbiakban a csongrád–külsővárosi plébániatemplom harangozóinak sorsát követjük nyomon.

Az első külsővárosi harangozó Keviczky András volt; a harangozói házat is az ő lakhelyeként tüntették fel a II. József-féle kataszteri felmérésen.⁶ Fia 52 esztendőn keresztül viselte hivatalát. 1827-től már unokáját, az ifjabb Keviczky Andrást találjuk

1 A szerző az MTA–SZTE Vallási Kultúrakutató Csoport munkatársa. A kutatás az OTKA NK 81502 „Vallás, egyén, társadalom” c. pályázat támogatásával valósult meg.

2 Csongrádi Lap, 1898. október 30. VIII. évf. 44. szám, 2. old. Hegyi Antal plébános esete Palásti Lajos harangozóval.

3 A csongrádi harangokról lásd: DUDÁS Lajos 1997.; DUDÁS Lajos – KŐHEGYI Mihály 2000.

4 Vö.: NAGY Géza Balázs 2008.

5 Vö.: GÓG Mihály 1984. 163.

6 KRUSZLICZ István 1988. Kruzslicz tanulmányából a harangozó nevéként helytelenül Reviczky szerepel. A helyenként Kevitzkyként feltüntetett családnevet következetesen Keviczkyként írjuk.

a poszton.⁷ A családból elsőként ő rendelkezett szerződéssel, elődei még „szabadon éltek”.⁸ A Jancsovics József plébános idejében végzett (1842) kánoni vizitációs jegyzőkönyv szerint András 48 éves, nős, felesége Csábi Rozália.⁹ Munkáját megbízhatóan és kötelességtudóan végzi. Keresete évi 110 forint, három öl fa, 300 kéve fűteni való nád továbbá 6 véka gabona. A hívek minden versért 6 krajcárt fizettek neki.¹⁰ Keviczky András ebből a jövedelemből tartotta fenn szépen gyarapodó családját.¹¹ András halála után (1848) annak 23 esztendő fia, György vette át a harangozóságot.¹² György az asztalos mesterséget is kitanulta, az 1840-es évek derekán két éves vándorútra ment. 1852-ben példás magaviseletének igazolására kért bizonyítványt a városi elöljáróságtól.¹³ Keviczky György lelkes szőlőművelő hírében állt, szőlőjében nemesített gyümölcsfákat nevelt. Amikor Hegyi Antal plébános 1886-ban Csongrádra került, *Gyuri bácsi* már közel negyven esztendeje szolgált a Nagyboldogasszony-templomban.¹⁴

Hogy pontosan mi történt 1888. október 23-án reggel negyed kilenckor a csongrádi Nagyboldogasszony-templom sekrestyében, azt csak a jelenlévő plébános és a harangozó tudhatta bizonyosan, ám ketten kétféleképpen emlékeztek az eseményekre.

A plébános a kérdéses nap reggelén miséhez készülődve a harangozót nem lelte a sekrestyében. Miután sikertelenül kereste otthonában és a családtagok közül senki nem akart segíteni, öltözködni és gyertyákat gyújtani, a plébános visszasietett a sekrestyébe, ahol egyedül felöltözött és ministráns nélkül kezdett el misézni. „*Csak mikor a főoltár előtti énekes mise végéhez közelgett, érkezett meg valahonnan az én harangozóm, kit mikor távolléte miatt kérdőre vontam, daczosan azt felelte, hogy a piacon volt kukoriczát vásárolni*”.¹⁵ Miután megfeddte a templomszolgát, az válaszul

7 FÜZESI Péter kézírata, Tari László Múzeum, Történeti Adattár (A továbbiakban: TLM. TA.) 67-2008.; Váci Püspöki és Káptalani Levéltár, Acta Parochialis – Csongrád (A továbbiakban: VPL. APar. – Cs.) 1844. Keviczky András dátum nélküli levele a váci püspökhöz.

8 1848 előtt a templomszolgák mentesek voltak az adóterhektől és a robot kötelessége alól. VPL. APar. – Cs. 1842. június 2. Keviczky András levele a váci püspökhöz.

9 Nagyboldogasszony Plébánia Irattára, Csongrád (A továbbiakban: NPI.) Születési anyakönyvek. Erzsébet leányuk 1821. november 8-án született.

10 NPI. Canonica Visitatio 1842.

11 NPI. Születési anyakönyvek. Keviczky Erzsébet szül. 1821. november 8.; Keviczky Viktória szül. 1823. december 23.; Keviczky György szül. 1825. április 13.; Keviczky Rozál szül. 1826. november 27.; Keviczky Márta szül. 1828. július 28.; Keviczky Veron szül. 1831. február 2.; Keviczky Franciska Márta szül. 1833. április 22.; Keviczky András Ádám szül. 1835. december 23.

12 VPL. APar. – Cs. 1888. november 22. Keviczky György levele a váci püspökhöz.

13 FORGÓ Tilda – FORGÓ Ida 1987. 45.

14 Keviczky György állítása szerint családja 1888-ban már 150 éve viselte a harangozói tisztséget Csongrádon. Mivel a templom építésének ideje objektíven rácsúfol erre (1769), a kijelentést akár jó szándékú túlzásnak is vélhetjük. Kevesebb valószínűséggel jelentheti azt is, hogy az első Keviczky a mai Szent Rókus templomban kezdte szolgálatát, és onnan került át az új plébániatemplomba. Esélyt hagynék annak a feltételezésnek is, hogy a harangozó egyszerűen nem volt tisztában a templom építésének idejével, és szülei, nagyszülei nagyvonalú történeteinek nyomán alakult ki benne a „másfél százados múlt” meggyőződése. VPL. APar. – Cs. 1888. november 22. Keviczky György levele a váci püspökhöz.

15 Váci Püspöki és Káptalani Levéltár, Acta Privatorum – Hegyi Antal (A továbbiakban: VPL. APriv. – Hegyi Antal) 1888. november 6. Hegyi Antal levele a kerületi espereshez.

nekitámadt, így a plébános önvédelemből arcon ütötte.¹⁶ Másik levelében Hegyi Antal azt írja, hogy a harangozó maga provokálta ki az első ütést, és csak utána támadt rá.¹⁷ Miután elvette tőle a templom kulcsait, az öreg harangozó hozzávágtá: „*tehet velem amit akar, mert mégis megmutatom, hogy nem fog ki rajtam*”.¹⁸

A harangozó állítása szerint csak pár percre távozott a sekrestyéből, ezért nem találta a megérkező plébános, aki felbukkanása után nyomban rátámadt, arcon verte és fojtogatni kezdte. Ő lefejtette magáról a rátámadó lelkiatyát, majd – mintha mi sem történt volna – ministrált neki a szentmisén. A mise végén a plébános közölte vele, hogy többé nem tart igényt a szolgálataira.¹⁹

Az öreg harangozó fia, a csongrádi hivatali jegyző még az elbocsájtás napján nyílt levelet intézett a plébánoshoz, melyet egy szentesi nyomdában sokszorosított és városszerte terjesztett. Keviczky Sándor²⁰ ajánlata szerint a család hajlandó megbocsájtani a plébánosnak abban az esetben, ha édesapját visszahelyezi a harangozói állásba. A levél hangvétele hullámzó, a sorok rendkívüli zaklatottságról árulkodnak: „*merem hinni, hogy ön mint pap és ember egyáltalán nem fog egy elaggott, szegény, élete alkonyán lévő embert kenyerétől megfosztani csupán azért, mert az ön által neki adott arcuzul ütésekért önnek kezeit meg nem csókolta és köszönetet nem mondott (...) végre kijelentem, hogy azért intéztem ez úton főtisztelendőségedhez kérelmemet, mert személyesen önhöz menni magamnak elég tanácsosnak nem gondoltam.*”²¹

Nem csak a családot, de a teljes csongrádi közvéleményt felkavarta Keviczky György felfüggesztésének híre. Tekulics János befolyásos városi alkalmazott kéthavi próbaidőt próbált kieszközölni a harangozónak. Ám pár nappal később, miután ismeretlenek kövel dobták be Schimmelcsik káplán ablakát, a próbaidő terve füstbe ment. Hegyi Antal már másnap egy nyilvános helyen „*ablakbeverőnek*” nevezte a Keviczky fiúkat, akik válaszul – becsületsértésre hivatkozva – a járásbíróshoz fordultak elégtételért.²²

1888. november 6-án a váci megyéspüspök felszólítására Ulár István kerületi alesperes kérdőre vonta Hegyi Antalt az esettel kapcsolatban.²³ A plébános érvelése szerint, mivel az ő hivatali előde nevezte ki Keviczky György ösét harangozónak, így a mindenkori plébánosnak jogában áll a leszármazottat megfosztani hivatalától.²⁴ Bevallása szerint már régóta fontolgatta az öreg harangozó elbocsájtását, mivel anélkül járt ki a szőlőjébe, hogy távozását a plébánosnak jelentette volna. Ugyanakkor az

16 VPL. APriv. – Hegyi Antal, 1890. március 17. Hegyi Antal levele a váci püspökhöz.

17 „*Dorgálásomra daczos és durva felelés volt részéről a válasz. Azt mondtam tehát neki, hogy fogja be a száját és ne feleseljen velem, mert különben kap olyan nyaklevest, hogy megemlegeti, mikor a koporsóba teszik is. De ő azt vágta vissza, hogy azt szeretné ő látni! Hát a mire kíváncsi volt, megkapta négy szem közt melegiben.*” VPL. APriv. – Hegyi Antal, 1888. november 6. Hegyi Antal levele a kerületi espereshez.

18 VPL. APriv. – Hegyi Antal, 1888. november 6. Hegyi Antal levele a kerületi espereshez.

19 VPL. APriv. – Hegyi Antal, 1888. Keviczky György dátum nélküli levele a váci püspökhöz.

20 Született 1863. május 23. NPI. Születési anyakönyvek.

21 VPL. APriv. – Hegyi Antal, 1888. október 23. Keviczky Sándor nyílt levele.

22 VPL. APriv. – Hegyi Antal, 1888. november 6. Hegyi Antal levele a kerületi espereshez.

23 VPL. APriv. – Hegyi Antal, 1888. november 6. Hegyi Antal levele a kerületi espereshez.

24 „*A mely tényező őt betette állásába, mikor arra érdemtelennek bizonyult, az a tényező ki is tette.*” VPL. APriv. – Hegyi Antal, 1888. november 6. Hegyi Antal levele a kerületi espereshez.

utolsó kenetet feladó pap éjjeli kísérését módszeresen kikerülte.²⁵ Hegyi Antal a templom és a templomi ruhák tisztaságában, rendezettségében is súlyos hiányosságokat tapasztalt, végül felhánytorgatta, hogy a papok fehérneműjének mosását – fizetésemelés elmaradása miatt – az öreg harangozó felmondta.²⁶

Keviczky György pár héttel később keltezett levelében azt bizonygatta a váci püspöknek, hogy Hegyi Antal elődei kivétel nélkül elégedettek voltak szolgálataival, ám a mostani plébános érthetetlen ellenszenvet táplál iránta – már ha az arcon ütést az ellenszenv jeleként értelmezzük.²⁷ Hivatkozott őseire, agg korára, menthetetlen szegénységére, közmegebecsülésére, őseinek megebecsültségére, – csak ne fosszák meg a harangozóságtól.²⁸ Schusztér Konstantin azonban Hegyi Antalnak adott igazat. A „plébánosára kezét emelő” harangozó felfüggesztését nem oldotta fel, így 1888. december 10-én a 4446. számú főpásztori határozattal Keviczky Györgyöt hivatalosan is elmozdították állásából.²⁹

A csongrádi előljáróság – a közvéleményen osztozva – nem értett egyet Keviczky György elbocsájtásával. A harangozó kilakoltatását követelő plébános kérelmeit válasz nélkül hagyták, így Hegyi Antal a püspöknél és az alispánnál is bepanaszolta a testületet.³⁰ Keviczky György a belügyminisztériumi osztálytanácsoshoz írt táviratában kérte, hogy április végéig a harangozói lakban maradhasson, mivel „*ez időben nem tudok hová húzódni*”.³¹ 1889. április 30-án az alispán jelenti a püspöknek, hogy a csendőrök közbelépésével a Keviczky család végleg elhagyta a házat.³² Különösen megrendítette a közvéleményt, hogy a megalázó kilakoltatásra nagypénteken került sor.³³

Keviczky György 1898. augusztus 21-én hunyt el. Utolsóként a családból, összesen 40 esztendőn keresztül volt a Nagyboldogasszony- templom harangozója.³⁴ Az elbocsájtás kiváltotta visszhang azonban évekig zengett a Hegyi plébánossal hadilábon álló kormánypárti sajtóban és a plébános elhelyezéséért küzdő hívek leveleiben. 1892-ben a csongrádi hívek egy csoportja ekképpen panaszkodik Vaszary Kolos hercegprímásnak: „*Keviczky Györgyöt (Hegyi Antal) vad kegyetlenséggel megverte és fojtogatta őt, szolgálatából pedig elcsapta*”.³⁵ A Csongrádi Lap 1901-ben *Közveszélyes őrült a csongrádi parochián* címmel az eset erősen torzított változatával állt elő: „(Hegyi Antal) alig hogy elfoglalta a parochiát, 2 hétre rá az öreget, ki 40 évig a templom szolgálatában állott, harangozott a templomban, a hívek szeme láttára felpo-

25 VPL. APriv. – Hegyi Antal, 1888. november 6. Hegyi Antal levele a kerületi espereshez.

26 VPL. APriv. – Hegyi Antal, 1888. november 6. Hegyi Antal levele a kerületi espereshez.

27 VPL. APar. – Cs. 1888. november 22. Keviczky György levele a váci püspökhöz.

28 VPL. APar. – Cs. 1888. november 22. Keviczky György levele a váci püspökhöz.

29 VPL. APar. – Cs. 1888. december 6. Schusztér Konstantin püspök levele Hegyi Antalhoz.

30 VPL. APar. – Cs. 1889. április 15. Hegyi Antal levele a váci püspökhöz.

31 VPL. APar. – Cs. 1889. április 15. Keviczky György távirata a belügyminiszterhez.

32 VPL. APar. – Cs. 1889. április 30. Alispáni levele a váci püspökhöz.

33 VPL. APriv. – Hegyi Antal, 1892. március 14. A csongrádi hívek levele a hercegprímáshoz.

34 Csongrádi Lap, 1898. augusztus 28. VIII. évf. 35. szám, 3. old.

35 VPL. APriv. – Hegyi Antal, 1892. március 14. A csongrádi hívek levele a hercegprímáshoz.

fozta, kilökte, s elcsapta állásából a 70 éves aggot, aki bánatában és szégyenében pár hét múlva meghalt.”³⁶

Szőke János pályája

Hegyi plébános Keviczky György helyére az akkor 37 esztendőös búcsúvezetőt, Szőke Jánost terjesztette elő a külsővárosi harangozói állásra.³⁷ Választását a harangozó-jelölt személyes kvalitásai indokolták: „Eddig is egyike volt ő legbuzgóbb, s általam nagyrabecsült híveimnek, jelen állásában pedig jóakarata, ügyessége, tisztaság-szeretete és szolgálatkészsége által négy hónap óta mindenkor méltónak tanúsította magát a belé helyezett bizalomra”.³⁸ Az új harangozót a püspöki jóváhagyást követően április 27-én eskette fel plébánosa.³⁹

Úgy tűnik, hogy az évek során Hegyi csalódott szeretett harangozójában: „A külvárosi harangozó jó ember, de gondatlan, s e miatt állandóan a sarkában kell lenni. Biz én megkövetelem tőle, hogy pontosan végezze minden dolgát, mert azért templomszolgá”.⁴⁰ Szőke lemondására ismeretlen okokból 1895 szeptemberében került sor. Ha adhatunk a Hegyi plébánost támadó sajtóhíreknek, ismét egy elharapózott összeszólalkozás állt a háttérben.⁴¹ A váci püspök rendelkezése nyomán Hegyi Antal tűzte ki a harangozóválasztás időpontját, melyre meghívta a kerületi esperest, a Károlyi kegyúr képviselőjét és a községi előljárók képviselőit. Jelen volt továbbá Bába Szabó Rókus „egyházi gondnok”, kinek szintén kikérték a véleményét a jelöltekkel kapcsolatban.⁴² A 17 jelentkező közül végül a hét gyermekes szegény sorsú földművest, Palásti Lajost terjesztették a váci püspök elé.

Palásti Lajos balszerencséje

Palásti Lajos⁴³ első hivatali éveinek békében, eseménytelenül teltek: idősebb fiai segítettek neki a harangozásban, a kisebbek ministráltak. 1898 októberének egyik reggelén azonban Vajdovics Julianna dékányasszony az általa kezelt Mária persely⁴⁴ közelében

36 Csongrádi Lap 1901. XI. évf. 5. szám 2. oldal

37 Csongrádi Közlöny 1894. augusztus 19. I. évf. 23. szám, 3. old. Szőke János 1856. december 14-én született Csongrádon. Apja Szőke László, anyja Ács Mária. VPL. APar. – Cs. Szőke János keresztlevele. Szőke János 1898-ban tett vallomásából kiderül, hogy ő szervezte a csongrádiak Kiskunfélegyháza-szentkúti búcsújárásait. VPL. APriv. – Hegyi Antal, 1898. augusztus 22-26. Szőke János vallomása.

38 VPL. APar. – Cs. 1889. március 24. Hegyi Antal levele a váci püspökhöz.

39 VPL. APar. – Cs. 1889. április 15. Hegyi Antal levele a váci Szentsekhez.

40 VPL. APriv. – Hegyi Antal, 1894. július 10. Hegyi Antal levele az Egyházmegyei Hatósághoz.

41 „[Hegyi Antal] másnap Balog Énok harangozónál ebédelt, vacsorált pedig Szőke János elbocsájtott harangozónál kit éppen ő pofozott ki állásából.” Csongrádi Lap 1898. március 27. VIII. évf. 13. szám, 2. old.

42 Csongrádi Lap, 1895. szeptember 22. V. évf. 39. szám, 3. old.; Csongrádi Közlöny 1895. szeptember 22. II. évf. 38. szám, 4. old.

43 Palásti Lajos született 1860. május 12-én. NPI. Születési anyakönyvek.

44 A persely a Nagyboldogasszony templom Lourdes-i oltára mellett volt elhelyezve. A rózsafüzér társulati dékányasszony mint a „persely kulcsosa” havonta egyszer ürítette a perselyt; a benne talált

állva döbbsen hallotta, hogy egy asszony pénzt dob bele, és az bizony nem csörren, hanem koppan a persely alján. Mivel feltöresre gyanakodott, azonnal szaladt Hegyi Antalhoz, aki el is hívta Sineger Vendel lakatost, hogy vegye szemügyre a szerkezetet. A lakatos a zárat rendben találta, így álkulcsos tolvajra kezdtek gyanakodni. Miután a plébános a harangozóval és az egyik káplánjával átnézte a többi perselyt is, kiderült, hogy mindegyikben gyanúsán kevés a pénz, a „Péterfillérek” kulcsa pedig eltűnt az irodából.⁴⁵ A plébános gyanúja a harangozó segédeire terelődött „mert ezek már egy alkalommal követtek el visszaélést az előbbeni harangozó idejében, amikor érzékenyen meg is lakoltak tolvajlásukért”.⁴⁶

A harangozó segédei, köztük Palásti Lajos egyik fia azt vallotta a csendőröknek, hogy látta a dékányasszonyt a perselyekben kutakodni. A legények elbeszélése alapján a hatósági nyomozás végeredménye: „*a persely tartalmát Vajdovics Julianna dékányasszony nevű tolvajlotta el*”.⁴⁷ Az asszony nem sokáig ült a csongrádi községi háza tömlöcében: időközben ugyanis feltűnt két tanú, kiknek vallomása nyomán kiszabadulhatott. Két asztalossegéd a kérdéses nap reggelén egy térdeplő zsámolyt kárpitozott a templomban, így a saját szemükkel látták, amint a harangozó 14 esztendő fia álkulccsal nyitogatja az egyik perselyt. A plébános meggyőződése szerint atyja, a harangozó tudott az esetről.⁴⁸ A templom kulcsait Palásti Lajos átadta a plébánosnak, a harangozói lakból viszont – mivel egyéb szállása nem volt – nem költözött ki.⁴⁹

Palásti a megyéspüspöknek címzett levelében továbbra is tagadta fia bűnösségét, és kitartott amellett, hogy a dékányasszony keze ragadós.⁵⁰ A balsorsán siránczó Palásti helyére Hegyi Antal a település elöljáróit megkerülve egy volt gátőrt kért fel harangozónak. Hajdú János már 1895-ben megpályázta az állást, ám akkoriban nem járt sikerrel.⁵¹ A Csongrádi Lap nyomban azt firtatta, hogy valójában a dékányasszony szívügye volt az előző harangozó leváltása és állítólagos kedvesének megválasztása.⁵²

A városi jegyző és bíró a harangozó kérdésében ismét élesen szembehelyezkedett Hegyi Antallal. Mivel a harangozó a fizetését a községi pénztárból kapja, lakása is a község tulajdona, így kinevezésének is a helyi elöljárósággal közösen kellett volna megtörténnie. Tiltakozásul – az 1889-es ügghöz hasonlóan – megtagadták a harangozói lak átadását és az új harangozó jövedelmének kiutalását.⁵³

1898 novemberében ismét arról hallunk, hogy Palásti Lajost a püspök rendelkezése nyomán visszahelyezték állásába.⁵⁴ 1903-ban legidősebb fia, János a haran-

---

összeget misézésre fordították. A többi perselyt minden hónap elején az egyik megbízott káplán ürítette ki. Csongrádi Lap, 1898. október 30. VIII. évf. 44. szám, 2. old.; VPL. APar. 1898. október 30. Hegyi Antal levele a váci püspökhöz.

45 VPL. APar. – Cs. 1898. október 30. Hegyi Antal levele a váci püspökhöz.

46 VPL. APar. – Cs. 1898. október 30. Hegyi Antal levele a váci püspökhöz.

47 VPL. APar. – Cs. 1898. október 30. Csongrád község elöljáróinak levele a váci püspökhöz.

48 VPL. APar. – Cs. 1898. október 30. Hegyi Antal levele a váci püspökhöz.

49 Csongrádi Lap, 1898. október 30. VIII. évf. 44. szám, 2. old.

50 VPL. APar. – Cs. 1898. november 1. Palásti Lajos egyházfi levele a váci püspökhöz.

51 Csongrádi Közlöny, 1895. szeptember 29. II. évf. 39. szám, 3. old.

52 Csongrádi Lap, 1898. október 30. VIII. évf. 44. szám, 2. old.

53 VPL. APar. – Cs. 1898. október 30. Csongrád község elöljáróinak levele a váci püspökhöz.

54 Csongrádi Lap, 1898. november 20. VIII. évf. 47. szám, 2. old.

gozó „bojtára” (segédje).⁵⁵ Palásti Lajos még hét éven keresztül viselte hivatalát, ám András fia miatt végül mégis lemondani kényszerült. Mint kiderült, az időközben felcseperedett legény egy cimborájával együtt előszeretettel dézsmálta a Szent Antal-perselyt, a pénzt pedig dorbézolásra költötték.⁵⁶ Ezúttal a plébános érte tetten a tolvajokat. Palásti Lajos helyét 1905-ben Király Sándor vette át.⁵⁷

A szokásjog kérdésének margójára

A csongrád–külsővárosi harangozói állás története két korszakra bontható. A templom építésétől számítva a Keviczky család vérvonalán öröklődött a hivatás közel 120 esztendőn keresztül. Miközben négy uralkodó váltotta egymást a trónon, lezajlott egy szabadságharc és a csongrádi lakosok jobbágyból szabad parasztokká majd lassacskán parasztpolgárokká vedlettek; a hagyományos jobbágyterhek alól mentességet élvező külsővárosi harangozók számára alig hozott változást a XVIII–XIX. század akár keresetüket, munkájukat, életstílusukat vagy társadalmi helyzetüket tekintve. Keviczky György 1889-ben igen hasonló körülmények között élt, azonos feladatkört látott el, mint 1769-ben élt dédöregapja. Ez a történelmi változásoktól jóformán érintetlen família a harangozói állás egyedüli és biztos örököseként élt a harangozói lakban, legfőbb gondjuk a kereset időnkénti megemelése és korábbi javaik megtartása volt.

1889-ben Hegyi Antal plébános világított rá arra, hogy valójában milyen törekény alapokon nyugodott a leszármazási rend jogosultsága. „*Nekem mindegy, akár Keviczky Györgynek, akár másnak hívják a harangozót, de rendnek és tisztaságnak kell lenni okvetlenül a templomban, evvel tartozik a harangozó*”.⁵⁸ A hivatalvesztés kimondásával egy csapásra érvénytelenné vált az első Keviczky harangozó és a plébános szóbeli megegyezése. A hivatal örökléséről, a „méltó kötelességteljesítés” kritériumairól írásos emlék sosem született, és ez a szájhagyományon és megszokáson alapuló *usus* a 19. század végén elégtelennek bizonyult. A varázs megtörése népmesei egyszerűségű és tragikumú, hisz a család nem halmozott fel tartalékot, nem vásárolt saját házat vagy földet arra az esetre, ha el kellene hagyniuk a harangozói házat. Az óvatosság jeleként értékelhetjük azonban Keviczky György céhes próbálkozásait, vagy fiának, Sándornak értelmiségi ambícióit.

Egészen 1889-ig nem firtatta senki, hogy milyen jogon képez kikezddhetetlen zárványt a Keviczky család köré a szokásjog. Nem csoda, hogy mind a közösség, mind a helyi előljáróság döbbenettel és ellenállással fogadta Keviczky György elbocsátásának hírért. A település vezetői minden rendelkezésükre álló eszközzel akadályozták a „reform” végrehajtását: hónapokig halasztgatták a kilakoltatást, az új harangozó jövedelmét visszatartották. A plébános ekképpen emlékezik vissza küzdelmeire: „*Szándékomban lévén, hogy miután addig csak az volt vagy öt generáción keresztül szokásban, hogy a Keviczki családban egyszerűen csak apáról fiúra szállott a haran-*

55 VPL. APriv. – Medveczky János, 1903. Medveczky János dátum nélküli levele a váci Szentszékhez.

56 Csongrádi Újság, 1904. július 10. II. évf. 28. szám, 4. old.

57 Csongrádi Újság, 1905. április 30. III. évf. 18. szám, 2. old.

58 VPL. APriv. – Hegyi Antal, 1888. november 6. Hegyi Antal levele a kerületi espereshez.

gozóság, a szabályszerű betöltést majd az előjárósággal egyetértőleg fogom eszközölni, erről azonban az előjáróságnak e kérdésben elfoglalt ellenséges magatartása miatt csak hamar le kellett mondanom”.⁵⁹

A Keviczky család távozásával új szakasz kezdődött a csongrád–külsővárosi harangozói hivatás történetében. A plébános az állás „felszabadításával” voltaképpen kora kapitalista versenyáramlatába vonta be a hivatalt. A jelentkezéshez megszabott kritériumok széleskörűek voltak: a harangozó legyen helyi lakos, katolikus és családos ember. Bizonyos keretek között teret nyitott a szabad versenynek, annak ellenére, hogy a plébános többször is kísérletet tett az előjáróság és a kegyúr megkerülésére.⁶⁰ 1889 után a harangozói állásban érdekelt felek, mint az egyház, a település és a kegyúr fokozott figyelemmel kísérték ennek az alapvetően bizalmi hivatásnak a sorsát, mely már sohasem biztosíthatta azt a nyugalmat, melyet a Keviczky család élvezett 120 esztendőn keresztül.

IRODALOM

- DUDÁS Lajos
1997 Csongrád harangjai (Kézirat)
Csemegi Károly Könyvtár és Információs Központ, Csongrád
- DUDÁS Lajos – KŐHEGYI Mihály
2000 Csongrád régi és mai harangjai
A Móra Ferenc Múzeum Évkönyve. Studia Historica 3. 387–401., Szeged
- FORGÓ Tilda – FORGÓ Ida
1987 Csongrád élete a szabadságharc bukása után. In: Bálint Gyula György (szerk.): Mozaikok Csongrád város történetéből, 1987. 29–80.
Csongrádi Városi Tanács, Csongrád
- FÜZESI Péter
1972 Csongrád város krónikája. Adatok Csongrád város történetéhez (Kézirat)
Tari László Múzeum, Történeti Adattár 67-2008. Csongrád
- GÓG Mihály
1984 A méltóságos nagykárolyi gróf Károlyi család tulajdonát képező csongrádi uradalom leírása. In: Bálint Gyula György (szerk.): Mozaikok Csongrád város történetéből 1984. 128–163. Csongrádi városi Tanács, Csongrád
- KISHÁZI-KOVÁCS László
2008 Egy híres szegedi plébános: Kreminger Antal (1804–1885).
Deliberationes I. évf. 1. szám 37–71., Szeged
- KRUZSLICZ István
1988 Csongrád első kataszteri felmérése. In: Bálint Gyula György (szerk.): Mozaikok Csongrád Város történetéből, 1988. 35–46.
Csongrádi Városi Tanács, Csongrád

⁵⁹ VPL. APar. – Cs. A Historia Domus kitépelt lapjai. 130. old. 1888.

⁶⁰ Szeged-Belvárosi plébános, Kreminger Antal idejében, 1847-ben az öreg harangozó nyugdíjba vonulását követően alakult ki hasonló perpatvar, melyet Kisházi-Kovács László érzékletesen leközölt. A szegedi esetben a város, mint kegyúr próbálta az egyház bevonása nélkül megválasztani az új harangozót, ám Kreminger plébános ellenállásán megbukott a kísérlet. Ahogy a püspökhöz írt levelében leszögezi: „Excellenciád rendeletei jogot sőt kötelességet tartalmaznak arra, hogy a plébános és alesperes megnézzze, ki az ő harangozója”. KISHÁZI-KOVÁCS László 2008. 55–56.

NAGY Géza Balázs

2008

A csongrádi Szent Rókus, Szent Sebestyén és Szent Rozália tiszteletére szentelt kápolna történeti dokumentációja (Kézirat) Csongrád Megyei Levéltár Csongrádi Levéltárában. Helytörténeti Tanulmányok, kéziratok. 84. sz., Szentes

POGONYI Bernát

1908

Sekrestyések és harangozók vezérkönyve. A buzgó sekrestyések és harangozók számára. Réta Kálmán – Stephaneum Nyomda Rt., Budapest

*„Was vermag von ihm in seiner Erbitterung,
er schlug aus Zorn einen grossen auf den Kopf des Glöckners...”*

Der Leidensweg einer Glöcknerstelle am Ende des 19. Jahrhunderts in der Vorstadt von Csongrád

Am 23. Oktober 1888 morgen um Viertel nach acht brach in der Sakristei der Csongrader Kirche Maria Himmelfahrt von einer Minute auf die andere eine nahe Hundertfünfzig jährige Tradition. Nach einem missgeschickten Treffen nahm Pfarrer Antal Hegyi die Schlüssel der Kirche vom Glöckner György Keviczky weg, die noch sein Urgrossvater während des Baues der Kirche in seine Hände bekam. Da diese Stelle von Vater zu Vater ungestört beerbt wurde, so war es verständlich, dass der Glöckner den unerwarteten Amtsverlust nicht ertragen konnte. Flugschifte, Klagschifte zum Wazer Bischof und bittere Zeitungsartikel sind auch nicht zum Ergäbnis gekommen und die Csongrader Stelle des Glöckners wurde im Frühling 1889 ausgeschrieben. „Die Frage des Glöckners“ kam noch zwanzig Jahre lang nicht zur Ruhe. Die Ursachen der Konflikte, die Frage des eigenartigen Verhältnisses zwischen Kirchendienern und dem Pfarrer versuchen wir aus weltliche archivarischen Forschungen und Quellen, den zeitgenössischen Zeitungsartikeln und Privatbriefen umzeichnen. [Übersetzt von Mária Czickné Frank]

Orsolya Gyöngyössy